

Elektroakustická hudba

Futurismus

3. 3. 2009

Feruccio Busoni (1866-1927)

Busoniho esej *Entwurf einer neuen Ästhetik der Tonkunst* (1907). (*Návrh nové estetiky hudby*)

- **Tradice = smrt umění**

Hudba jakožto umění, tak zvaná hudba západních zemí, jest sotva čtyři sta let stará a ještě stále se vyvíjí; je snad v prvopočátečním stadiu vývoje ještě naprosto nedozírného a my mluvíme o klasicích a posvátných tradicích! Tradice jest posmrtná maska, sňatá s tváře života [...].

- **Zamítnutí programní hudby, vyrovnání se s R. Wagnerem**

Proto není znázorňování a popis podstatou hudebního umění; tím zamítáme programovou hudbu.

- **Aktivní (analytický) poslech**

Tuším, že jest obecenstvo, pokud se divadla týče, založeno kriminálně. A můžeme se domnívat, že většina vyžaduje od divadla silný lidský zážitek asi proto, poněvadž takový zážitek schází při jeho prostřednosti a také proto, že mu k podobným konfliktům — ačkoliv po nich touží — schází odvaha. A jeviště poskytuje mu tyto konflikty beze všeho nebezpečí a zlých následků, jež by je jinak doprovázely, aniž ho kompromitují a především: bez námahy. Není totiž známo obecenstvu — ani si toho nepřeje vědět — že musí na uměleckém díle sám posluchač vykonat polovinu práce, aby vůbec bylo přijato.

- **Abstraktní vs. konkrétní hudba (srv. Schaeffer)**

[...] každá notace jest již tran-skripcí nějakého abstraktního nápadu.

- Determinace hudby možnostmi nástrojů, potřeba nových nástrojů

Náhle jednoho dne jsem pochopil: rozvoj hudebního umění ztroskotává na našich hudebních nástrojích a vývoj skladatelův na studiu partitur. Má-li tvorba, jak jsem definoval, znamenat vytváření z ničeho (a nic jiného nemůže znamenat); má-li hudba najít zpáteční cestu k originalitě [...], totiž k své vlastní čisté podstatě, při čemž tato zpětná cesta znamená vlastně cestu vpřed; chce-li odložit konvenci a formule jako opotřebovaný oděv, aby zazářila ve své nahé kráse - této vývojové potřebě hudby stojí v cestě především hudební nástroje.

V době, v níž píši tyto řádky, přichází mi jako na zavanou autentická zpráva z Ameriky, jež tuto otázku jednoduchým způsobem řeší. Sdělení se týká vynálezu naprosto nového nástroje, sestrojeného Dr. Tadeášem Cahillem. Na tomto nástroji lze proměnit elektrický proud v přesně propočítaný a téměř neomezený počet záchvěvů. Poněvadž výška tónů závisí na počtu záchvěvů a uvedený nástroj lze naříditi na každý žádoucí počet záchvěvů, závisí tím nekončící odstupňování oktávy na páce, jež souvisí s ručičkou a s číselníkem.

- Cesta od tónu ke zvuku, hledání nového materiálu

[...] na konci dráhy, jejíž delší část jsme již prošli, čeká vyčerpání. Kam obrátíme svůj pohled a kterým směrem vykročíme? Myslím, že zamíříme k abstraktnímu zvuku, k technice bez překážek, k tónové neohraničenosti. Všechna naše námaha musí směřovat k tomu, aby vznikl nový, ničím neporušený začátek.

Vyvolený tvůrce nejdříve bude mít negativní a velmi odpovědný úkol, oprostit se ode všeho, co je naučené, odposlouchané a zdánlivě hudební - aby po provedeném oproštění vzbudil v sobě vroucí a ukázněnou soustředěnost, jež ho uschopňuje vnímat vnitřní zvuk, dojít dalšího stupně a sdělit jej posluchačům. Tento Giotto hudební renesance bude korunován slávou jako legendární osobnost. Po prvním novém hudebním projevu bude pak následovat období náboženské hudební tvorby, jíž se nebude moci zúčastnit žádný hudebník, pro něhož je hudba povoláním, poněvadž vyvolení a zasvěcení se poznají.

- Kritika stávajícího harmonického systému , možnosti mikrointervalů

Jak důležitá je přece tercie, kvinta a oktáva! Jak přísně rozlišujeme konsonance a disonance - tam, kde vůbec žádných disonancí není! Rozčlenili jsme oktávu na dvanáct stejně od sebe vzdálených intervalů, poněvadž jsme si museli nějak vypomoci a upravili jsme naše nástroje tak, že se nemůžeme nikdy dostat nad, pod anebo mezi stanovené intervaly. Hlavně klávesové nástroje měly důkladný vliv na náš sluch, takže nejsme vůbec schopni slyšet jinak - než nečistě. Avšak příroda stvořila nekonečné odstupňování - nekonečné! Ví to dnes ještě někdo?

dur není protikladem moll – obě tonality jsou součástí jednoho systému hudby
Busoni zkonstruoval 113 stupnic v rámci 1 oktávy (oproti tradičním 32)

- navrhuje rozšíření o **mikrointervaly** – třetinotóny, šestinotóny

Futurismus

Futurismus je umělecké hnutí, které vzniklo v roce 1909 v Itálii, 1910 se rozšířilo do Ruska. Rozvíjelo se v letech 1909-16.

Za otce futurismu je považován italský malíř Filippo Tommaso Marinetti (1876-1942)

- studoval na Sorbonně, kde se seznámil s franc. symbolismem a dekadencí.

- návrat do Milána

Publikoval 20. února 1909 **manifest futurismu** ve francouzském listu Le Figaro (v únoru 1920).

Filippo Tommaso Marinetti okolo sebe shromáždil skupinu podobně smýšlejících umělců:

Umberto Boccioni - malíř a sochař; autor manifestu z r. 1910

Giacomo Balla - malíř

Gino Severini - malíř

Carlo Dalmazzo Carrà – malíř, dekoratér

Luigi Russolo – skladatel a malíř

Francesco Balilla Pratella - skladatel

Antonio Sant'Elia - architekt

**Luigi Russolo, Carlo Carrà, F. T. Marinetti, Umberto Boccioni, Gino Severini
(Paříž, 1912)**

Základní teze futurismu:

- antihistorismus
- akce, čin
- aktualita
- pragmatismus
- nacionalismus
- antifeminismus
- bergsonův intuitivismus
- rytmus moderního života, pohyb, rychlost, krásu strojů
- radost z nebezpečí, odvaha, agresivita
- zanícení pro stroje, technickou civilizaci, industriální krajinu

Futurismus (resp. jeho nacionalismus) vyústil do fašismu.

– Mussolini ho přesto prohlásil za „zvrhlé umění“.

L. Russolo – Vzpomínka na jednu noc (1911)

"LA TEATRAL"
 Società in Accomandita - Direttore Generale Walter Mocchi
 Buenos-Ayres - Rio Janeiro - Santiago de Chile - Roma

TEATRO COSTANZI
 ROMA
 Grande Stagione Lirica Carnevale-Quaresima 1912-913

Domenica 9 Marzo 1913
 alle ore 21 prec.

— GRANDE SERATA —
FUTURISTA

PROGRAMMA

1. **INNO ALLA VITA**
 Sinfonia futurista del maestro **Ballila Pratella**
 es-guita dall'Orchestra del Costanzi e diretta dall'Autore

2. **La Poesia nuova** di **Paolo Buzzi**.
La Fontana malata di **Aldo Palazzeschi**.
L'orologio ed il suicida di **A. Palazzeschi**.
Solopero generale di **Luigi Folgore**
Sidi Messari di **F. T. Marinetti**.

Queste poesie futuriste saranno declamate dal Poeta

F. T. MARINETTI

3. *Il pittore e scultore futurista*
UMBERTO BOCCIONI
 parlerà della "Pittura e Scultura futurista."

CONSIGLIO AI ROMANI
 di **F. T. MARINETTI**.

PREZZI

1 Lira - INGRESSO - Lire 1
 Palchi I e II Ordine L. 25 - III Ordine L. 10
 Poltrone L. 5 - Sedie L. 3 - Anfiteatro L. 2 (tutto oltre l'ingresso)
 Galleria. Posti num. L. 1,50 - Galleria Posti non num. L. 1
 (sempre l'ingresso)

Il Teatro si apre alle ore 8¹ - La Galleria si apre alle 8¹.

Il programma del teatro è aperto dalle ore 10 ant. in per ogni giornale di rappresentazione e dalle ore 10 ant. alle ore 8 post. in quelli di riposo. - Telefono 10-27.
 Per conoscere più presto la vendita dei biglietti verrà spedita nella mattina degli
 Ticket Office dell'Associazione Nazionale Futuristi, Corso Umberto I, 224 - Telef. 22-9

ROMA - 105 - Via dell'Industria - Galleria di Pitture e Poligrafia - Anelli di

Luigi Russolo: *L'arte dei rumori* (Umění hluku)

- inspirován Pratellovým dílem Inno alla Vita (Sinfonia futurista)
- provedení 9. března 1913 v Teatro Costanzi v Římě sepsal dva dny nato manifest Umění hluku, ve formě dopisu Pratellovi.
- manifest *L'arte dei rumori* (Umění hluku), vydal v roce 1916 knižně pod stejným názvem v rozšířené verzi.

1	2	3	4	5	6
Dunění	Pískání	Sepot	Pištění	Hluky tvořené nárazy na kov, dřevo, kámen, kameninu, atd.	Hlasy zvířat a lidí
Hřmění	Syčení	Mručení	Skučení		Křiky
Výbuchy	Frkání	Mumlání	Sustění		Výkřiky
Rachot		Pracovní ruch	Bzučení		Steny
Šplouchání		Bublání	Praskot		Vytí
Hukot			Hluky tvořené třením		Smích
					Sípání
					Vzlykání

Klíčové teze:

- futurističtí hudebníci musí stále rozšiřovat a obohacovat pole zvuku.
- futurističtí hudebníci musí nahradit omezenou témbrovou rozdílnost nástrojů dnešního orchestru neomezenou rozmanitostí zabarvení hluků tvořených přístroji, které se k tomu hodí.
- rozličnost hluků je neomezená, nová hudba nespočívá v napodobování existujících zvuků, ale ve vytváření nových zvuků kombinacemi stávajících
- hudebník musí hledat v hlucích způsob, jak zvýšit a obnovit vlastní citlivost, zvyšování vnímavosti sluchu vůči novým zvukovým podnětům

- výzva mladým hudebníkům s nadáním a odvahou, aby pozorně naslouchali všem hlukům, aby si mohli uvědomit rozmanité rytmy, z nichž se skládají, jejich hlavní tón i je-jich tóny vedlejší.
- konstrukce nástrojů vyhovujících novým požadavkům

Motory a stroje našich průmyslových měst mohou být tak jednou rozumně naladěny, aby z každé továrny učinily opojný orchestr hluků.

***Risveglio di una città* (1914)**

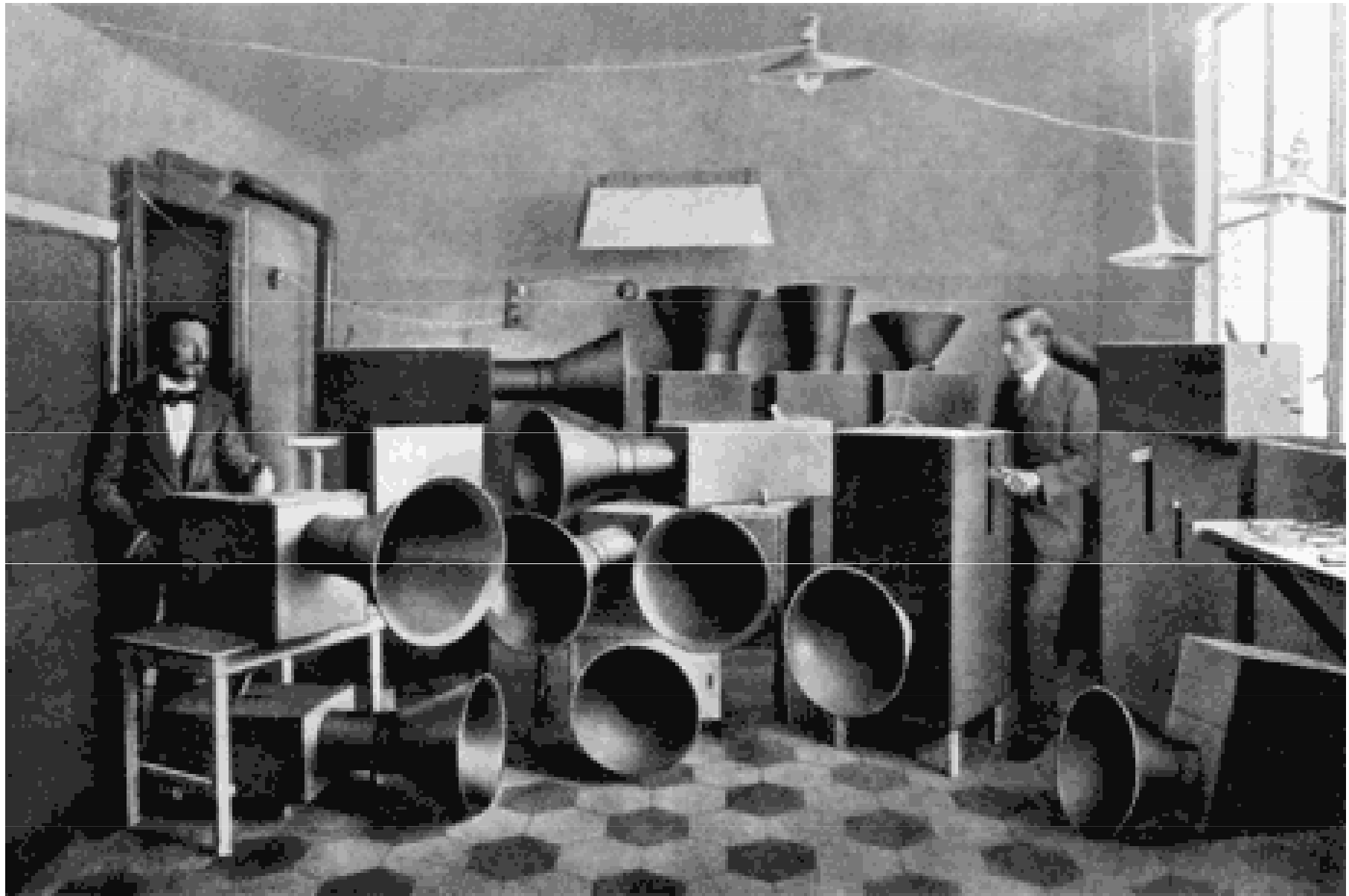
- v letech 1913-1921 byly tyto nástroje veřejně předváděny na koncertech v Modeně, Miláně, Janově a v Londýně.
- 1914 v Miláně v Teatro dal Verme – 19 nových nástrojů: koncert měl 4 části:

1. Procitnutí města
2. Setkání automobilů a letadel
3. Jídlo na hotelové terase
4. Šarvátka v oáze

Dal « *Risveglio di una città* » per Intonarumori. - L. Russolo

The image shows a musical score for the piece 'Risveglio di una città' by Luigi Russolo. The score is divided into two main sections. The left section contains nine staves, each representing a different noise instrument: Ululatori (shouters), Rombatori (rumbors), Crepitatori (crepitators), Stropicciatori (stropicciators), Scoppiatori (scoppiators), Ronzatori (ronzators), Gorgogliatori (gorgogliators), and Sibilatori (sibilators). Each staff has a treble clef and a 2/4 time signature. The right section contains nine staves with dynamic markings (F, FF, P) and various musical notations, including slurs and accents, indicating the performance of these instruments.

Nástroje: Ululatori (houkačky), Rombatori (hučáky), Crepitatori (šustiče), Stropicciatori (šoupače), Scoppiatori (praskače), Ronzatori (bzučáky), Gorgogliatori (bublače/vrniče), Sibilatori (Hvízdače)

Luigi Russolo a Ugo Piatti mezi „intonarumori“

Marinetti, Russolo, Piatti – asi r. 1914

L. Russolo mezi dvěma Rumorarmonii, asi 1928